

Lausunto Vammaisalan ammattitutkinnon luonnoksesta 15.1.2021

Lauri Kervinen, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö sr

Tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyydestä

On tärkeää, että kehitysvamma-alalla työskentelevillä henkilöillä pysyy mahdollisuus syventää osaamistaan ammatillisten opintojen kautta. Vammaisalan yleisten opintojen kautta ei pystyittäisi vastaamaan kehitysvamma-alalla työskentelevien henkilöiden syventävien opintojen tarpeisiin.

Yksi vaihtoehto olisi, että vammaisalalla olisi yhteinen pakollisten opintojen runko, ja sen lisäksi suuntautumisvaihtoehtoina kehitysvamma-ala tai henkilökohtainen apu. Myöhemmin vammaisalan ammattitutkinnon alle voisi tulla työelämätarpeiden mukaisesti muitakin osaamisaloja.

Henkilökohtaisen avun ammatillista koulutusta tarvitaan. Koulutusedellytysten parantuminen voi parantaa myös henkilökohtaisen avun kentällä olevaa työvoiman kohtaannon haastetta. Vammaisilla henkilöillä on yksilöllisiä tuen tarpeita, ja tarvitaan myös koulutuksen kautta tulevaa osaamista vastaamaan niihin.

Tällä hetkellä esimerkiksi monella opiskelijalla, joka tienaa lisäansioita henkilökohtaisen avustajan työtä tekemällä, ei ole tarvittavaa osaamista esimerkiksi kehitysvammaisen henkilökohtaisen avun käyttäjän kanssa toimisesta. Tällä hetkellä suurin syy siihen, minkä takia työvoimaa ei ole saatavissa henkilökohtaiseen apuun, on kuitenkin ammatin arvostuksen puute, palkkaus ja työolot.

Tutkinnon muodostumisesta

Osaamisalojen rakenteissa on selkeä eroavaisuus: kehitysvamma-alan osaamisala sisältää huomattavasti enemmän pakollisia opintoja kuin henkilökohtaisen avun osaamisala (135 osp vs. 75 osp). Tämä sisältää seuraavan haasteen:

- Henkilökohtaisen avun osaamisalaan on mahdollista valita kehitysvamma-alan osaamisalaan liittyviä tutkinnon osia (45 osp + 15 osp) valinnaisiksi opinnoksi. Tällöin henkilökohtaisen avun osaamisalasta tulee työelämäkattavuudeltaan laajempi, kuin kehitysvamma-alan osaamisalasta. Tämä huolimatta siitä, että kehitysvamma-alan osaaminen ei tällä kokonaisuudella ole yhtä vahva, kuin kehitysvamma-alan ammattitutkinnon kaikki tutkinnon osat suorittaneella.

Osaamisen monialaisuus kuitenkin korostuu, kun huomioidaan tulevaisuuden työkenttä, jossa vammaisalalla työskennellään kehitysvamma-alaa laajemmalle asiakasryhmälle ja lainsäädäntö ja rahoituskanavat laajenevat koskettamaan yhä enemmän henkilökohtaisen avun rajapinnassa olevia työtehtäviä. On huomioitava, että kehitysvamma-alalla tarvitaan yhä vahvaa ammatillista osaamista, ja samaan aikaan alalla on työvoimapula.

- Toisena seurauksena osaamisalojen rakenteista valinnaisia tutkinnon osia voi valita kehitysvamma-alan ammattitutkinnossa vain 15 osaamispistettä. Viisitoista osaamispistettä on pieni määrä valittavaksi ammatillisen perustutkinnon puolelta, joten kehitysvamma-alan ammattitutkinnon suorittaminen ei kannusta perustutkinnon suorittamiseen. Ammatillinen perustutkinto vaaditaan, jotta kehitysvamma-alan työvoimassa työntekijä lasketaan mitoitukseen.

Kehitysvamma-alan ammattitutkinnon opiskelijaksi ei tule kannustetta hakeutua, jos perustutkinto on vielä suorittamatta. Myöskään henkilökohtaisen avun osaamisalan puolelta ei tällä osaamispistemäärällä voi ottaa opintoja. Tämä tutkintouudistus saattaa johtaa siihen, että kehitysvamma-alan opiskelijoiden määrä entisestään pienenee ja ammattitaitoinen työvoima tulevaisuudessa vähenee.

Tutkinnon osien sisällöistä (ammattitaitovaatimukset ja ammattitaidon osoittamistavat)

- Päätöksenteon tukemisen opintojen mukana oleminen molemmilla osaamisaloilla on positiivinen asia. Nykylainsäädännöstä johtuen, päätöksenteon tukeminen on kuitenkin keskeisempi työväline esimerkiksi kehitysvamma-alan asumispalveluissa, kuin henkilökohtaisessa avussa. Tästä johtuen on nurinkurista, että henkilökohtaisessa avussa päätöksenteon tukeminen on vahvemmin kuvattuna kriteeristöissä.

- Kehitysvamma-alan osaamisalassa itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden tukeminen näkyy heikommin kuin henkilökohtaisen avun osaamisalassa. Näiden tulisi olla YK-vammaissopimuksen mukaisesti keskeisiä vammaisten ihmisten hyväksi tehtävän työn periaatteita.

- Kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot ovat keskeisiä työvälineitä vammaisalalla, ja näistä tulisi olla kattavat, pakolliset tutkinnon osat molemmilla osaamisaloilla.

- Kaikki kehitysvamma-alan osaamisalaan sopivat muotoilut eivät itsemääräämisoikeuden ja yksityisyydensuojan näkökulmasta sovi henkilökohtaiseen avun osaamisalan valinnaisiksi tutkinnon osiksi. Toisaalta olisi myös tarkasteltava kriittisemmin kehitysvamma-alan osaamisalan hyväksytyt suorituksen kriteerit, tukevatko ja vahvistavatko ne aidosti henkilön itsemääräämisoikeutta. Muotoiluista on havaittavissa jonkin verran perinteistä, hoivan ja huolenpidon asennetta, joka ei YK-vammaissopimuksen näkökulmastakaan sovi siihen, missä positiossa vammainen henkilö yhteiskunnassamme tulee nähdä. Mikäli näitä muotoiluja päivitetään, ne sopisivat paremmin myös henkilökohtaisen avun osaamisalan valinnaisten tutkinnon osien sisältöihin

- Molemmilla osaamisaloilla ammattitaidon osoittamistavat ovat vahvasti näyttöpohjaisia. Tämä on lähtökohtaisesti hyvä asia, mutta on syytä varmistaa, että opetussisällöt ovat riittävän laajasti arvioitavissa näyttöjen kautta.

